

Barış yaşatır; Gazze’de çocuk sağlığı

Peace keeps us alive; Child health in Gaza

Öz

Amaç: Bu araştırma, Gazze’de çatışmalar devam ederken çocukların sağlığı ile ilgili verilere ulaşım, değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Yöntemler: Gazze’deki çocuk sağlığının değerlendirilmesinde, nitel araştırma yöntemi olarak veri toplama tekniğinden yararlanılmıştır. Veri elde edilmesi için açık kaynaktan belge toplama ve içerik analizi uygulanmıştır. Araştırma kapsamındaki dokümanlar, Google araştırma motoruna “Gazze ve çocuk sağlığı” anahtar kelimeleri yazılmış, taranan tüm haberlerden 2023 ve 2024 yıllarına ait olanlar değerlendirilmiştir.

Bulgular: Gazze’de çocuk sağlığı altı ana kategori altında incelenmiştir: Çocukluk çağı salgın hastalıklarından hepatit ve çocuk felci; cilt hastalıkları, uzuv kayıpları, ebeveysiz ve refakatsiz kalan çocuklar; akut beslenme yetersizliği ve buna ikincil çocuk ölümleri; genel çocuk ölümleri; hizmet dışı kalan çocuk klinikleri.

Sonuç: Sağlıklı bir çocuk yaşamı, büyümesi ve gelişimi için barış ortamının sağlanabilmesi asıl hedeftir. Ancak, toplumda savaş ortamındaki çocukların maruz kaldığı sağlık sorunlarına yönelik farkındalığı artırarak, bu çocukların durumlarında bir iyileşme sağlayabilmek de önemli hedeflerden biri olabilir.

Anahtar Sözcükler: Beslenme yetersizliği; çocuk sağlığı; çocuk ölümü; Gazze şeridi; poliomyelit

Abstract

Aim: This study aimed to access and assess data on children’s health in Gaza during the ongoing conflict.

Methods: In the assessment of child health in Gaza, data collection technique was utilized as a qualitative research method. Open source document collection and content analysis were applied to obtain data. The documents within the scope of the research were analyzed by typing the keywords “Gaza and child health” into the Google search engine and evaluating all the scanned news from the years 2023 and 2024.

Results: Child health in Gaza is analyzed under six main categories: Childhood epidemics such as hepatitis and polio; skin diseases, limb loss, unaccompanied and parentless children; acute malnutrition and secondary child mortality; general child mortality; out-of-service pediatric clinics.

Conclusion: The main goal is to ensure an environment of peace for a healthy child’s life, growth and development. However, raising public awareness of the health problems faced by children in war zones can also be an important goal to improve the situation of these children.

Keywords: Child health; child mortality; Gaza strip; nutritional deficiency; poliomyelitis

Betül Battaloğlu İnanç¹

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Geliş/Received : 14.10.2024

Kabul/Accepted: 04.12.2024

DOI: 10.21673/anadoluklin.1566808

Yazışma yazarı/Corresponding author

Betül Battaloğlu İnanç

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Muğla, Türkiye.

E-posta: betulbattaloglu@mu.edu.tr

ORCID

Betül B. İnanç: 0000-0001-7478-5451

GİRİŞ

Çocukların sağlıklı yaşamı, büyüme ve gelişmesi için huzurlu bir ortam sağlanması ebeveynlerin ve toplumun görevlerinden biridir. Bu ancak toplumsal barış ortamında sağlanabilir. Barışın hüküm sürebilmesi için, şiddetin, terörizmin, çatışmaların ve savaşın engellenebilmesi amacıyla, uygulanabilir küresel müdahale stratejilerinin geliştirilmesi bir zorunluluktur.

Barışı ve huzuru bozucu şiddet olayları, toplumsal travmalara sebep olmaktadır. Toplumsal travmalar da, kitlelerin maruz kaldıkları zarar verici sonuçlarla tanımlanır. İnsan hakları ihlalleri ve kitlesel şiddet bu tanımın içindedir. Dahası toplumsal travma kurbanları, çevrelerinden sınırlı düzeyde destek görürler (1,2). Bu durum, katastrofik bir kriz oluşturur ve toplum reflekslerinin onarıcı etkileri henüz devreye girmeden onları yok eder. Sonuçların tamiri de etkilenen bireylerin rehabilite edilme uğraşlarıyla kuşaklar boyu sürebilmektedir (3,4). Bu şiddetli travmaların en akılda kalanı, II. Dünya Savaşı sırasındaki Holokost'tur. Bu olayda, Yahudiler ve Almanlar için oldukça radikal bir şekilde meydana gelmiş katastrofik bir krizin varlığı inkâr edilemez (4). Bu bağlamda, Holokost mağdur İsrail'in 7 Ekim 2023'ten itibaren Gazze'ye yönelik gerçekleştirmiş olduğu ve her iki toplumda da kalıcı sonuçları olacağı aşıkâr olan bu çok şiddetli saldırılar da, tam bir paradoksa işaret etmektedir.

Çatışma, terör, insan hakları ihlalleri, savaş, tanımlama ne olursa olsun, bu durumlardan en çok etkilenen sivil bireyler, dahası çocuklar ve hatta bebekler olmaktadır. Bu yönüyle savaşlar, çatışma ortamları, sağlık açısından karmaşık acil durumlar yaratarak, yaşam ortamlarını tahrip etmekte; altyapıyı bozmakta, çevre ve su kaynakları tahrip olmakta, temel ve acil sağlık hizmetleri sunulmamakta, toplumda korku hüküm sürmekte ve yurttaşların temel hakları gözetilememektedir (5,6). Toplumda, en kırılgan grubu oluşturan engelliler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve onların bakımını üstlenmiş ebeveynler bu koşullardan en çok etkilenenlerdir (5,6). Ancak, en yıkıcı etkiyi hissedenlerin çocuklar olduğu da kabul edilmelidir. Çünkü, çocukların etkilenimi, dahası bu etkilenimin literatüre yansımaları da hemen olmaktadır. Ne yazık ki, bu alanla ilgili yapılan literatür taramalarının sonuçları da ancak "savaş ve çocukluk"

ile sınırlı kalmaktadır. İşte bu bağlamda, daha bu çatışmalar devam ederken, Gazze'deki çocuk sağlığının durumu, ilgili açık kaynaklardan elde edilen haber verilerinin değerlendirilmesiyle bildirim, küresel çocuk sağlığının korunması ve iyileştirilmesi açısından önemlilik arz ettiğini düşündürmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışmada, verilerin incelenmesi tanımlayıcı olarak yapılandırılmış ve nitel veri toplama tekniklerinden belge analizi kullanılmıştır. Toplanan belgeler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi; tipik olarak, insan iletişim biçimleri, yazılı belgeler, haberler, fotoğraflar, filmler, videolar, vb... kaynaklar olabilir (7). Buradaki veri taraması, 7 Ekim 2023 - Ekim 2024 tarihleri arasında konuyla ilgili iki yıllık kesitsel bir zaman dilimine dayalı, Google internet arama motoruna, Türkçe olarak "Gazze ve çocuk sağlığı" yazılarak yapılmıştır. Böylelikle bulgular, birden fazla kaynak tarafından ve değerliş aralıklarla üretilmiş, konuya uygun olarak belirlenen haber içerikli belgelerin, incelemesi şeklindeki analizden elde edilmiştir. Sonuçta ulaşılan, 14 sayfalık tüm haberler değerlendirilmiştir. Hem yerel, hem de uluslararası haberler incelenmiştir. Bu sayede konuyla ilgili farklı haber kaynaklarından farklı bakış açıları ile geniş bir perspektif sağlanmıştır.

Bu çalışmanın tamamlanma sürecinde bilimsel etik kurallara uyulmuştur. Veri toplama, derleme ve düzenleme aşamasında herhangi bir değerliklik yapılmamıştır. Bu çalışma "Etik Kurul Onayı" gerektiren herhangi bir veri setine sahip değerildir.

Veri analizi

İçerik analizi genellikle nitel araştırma metodolojileri içinde yer alır ve araştırmacıya metnin içeriği hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu yöntem, farklı veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin yapılandırılmasına ve yorumlanmasına yardımcı olur. İçerik analizinde, metnin ana konularını temsil eden temalar ve bu temalar altında sınıflandırılan alt başlıkları ifade eden kategoriler belirlenir (8). Bu sayede çalışmada, Google internet arama motorundaki haberler üzerinden "Gazze ve çocuk sağlığı"nın durumu analiz edilmiştir.

BULGULAR

Analiz kapsamında ‘‘Gazze ve çocuk sağlığı’’ teması ele alınmış ve bu tema altında Gazze’de çocuk sağlığı altı ana kategori altında incelenmiştir: Çocukluk çağı salgın hastalıklarından hepatit ve çocuk felci; cilt hastalıkları, uzuv kayıpları, ebeveynsiz ve refakatsiz kalan çocuklar; akut beslenme yetersizliği ve buna ikincil çocuk ölümleri; genel çocuk ölümleri; hizmet dışı kalan çocuk klinikleri.

Bu haberler; Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler (UN)’in Filistin Ajansı (UNWRA), UN in Türkiye, Filistin Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNICEF USA, Filistin Enformasyon Merkezi’nce bilgi ve Anadolu Ajansı, BBC, İhlas Haber ajansı, Euronews Independent, Sputnik Türkiye, TRT Haber, NTV Haber gibi diğer pek çok ajans tarafından da paylaşılan haberler olmuştur. Paylaşılan verilerde: Çocuk felci konusunda; WHO iki ve BM bir kez; Sağlığı koruma hastalık önlenmesi konusunda; UNICEF iki kez; Akut beslenme yetersizliği; WHO üç, UNICEF 1 kez; Çocuk ölümleri: BM üç, WHO bir, Filistin Enformasyon Merkezi bir, UNICEF dört kez çağrılarda bulunmuştur. Bu çağrılar da, pek çok kez çeşitli haber merkezlerince duyurulurak savaşın bilgileri paylaşılmıştır.

TARTIşMA

Savaşlarda salgınlar; kötüleşen beslenme, aşırı kalabalık ve yerinden edilmiş kişilerin kamplarındaki sağlıksız koşulları ve kötüleşen sağlık altyapısı nedeniyle hızla yayılabilir. Aşıyla önenebilir hastalıklar, aşılama rutinlerinin kesintiye uğraması, bulaşıcı hastalık takibinin kötüleşmesi, tedavi edebilme kapasitesinin azalmasıyla hastalıklara verilen yanıtların da azaldığı görölmektedir (5,9,10). İşte savaş bu bağlamda, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması için ideal bir zemin oluşturur. Irak’ta *Hepatit A*’nın artan insidansının, çatışma ortamlarında yaygın olan kötü hijyen koşulları, temiz suya erişimin kesintiye uğraması ve kalabalık yaşam koşulları ile ilişkili olması bu durumun tipik örneğidir. (10,11). Gazze’deki, su ve sanitasyon tesislerinin %70’inin önemli ölçüde hasar gördüğü düşünöürse, *Hepatit A* ve diğer salgın hastalıkların artışının beklenebileceği aşıkardır. Nitekim yarısından fazlası 5 yaş

altındaki çocuklarda görölen toplam 33.000’den fazla ishal vakası, 9.000’e yakın uyuz ve bit, 12.000 deri dö-küntüsü ve 1.000’in üzerinde suçiçeği vakası ve artış gösteren hepatit A, bozulmuş yaşam koşullarının ve sağlık hizmetlerinin göstergesi gibidir (12). Bu veriler, çatışma kaynaklı yerinden edilmenin, sağlık hizmetlerine erişim, bulunabilirlik ve karşılanabilirlik sorunlarının çocuk sağlığı üzerinde doğrudan etkisinin göröldüğü, Ürdün’deki 5 yaş altı çocuk verileriyle ve çatışmaların göröldüğü Yemen, Suriye, Güney Sudan verileriyle de maalesef uyumludur.

Gazze’deki çocuklar, çatışma ve saldırılar nedeniyle sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamakta, savaş ortamının getirdiği çevresel hasarın etkisiyle sağlıkları kötüye gitmekte, hastanelerinin bombalanması, sağlık tesislerinin yıkılması ve terk edilmesiyle de (10), hastalık takip ve kontrol sistemlerinin (11) ve sağlık hizmetlerinin kesintiye uğraması da tedavi olabirliği etkilemekte, sağlık sisteminin bozulmasına yol açmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre; 2014’ten bu yana hastanelere yönelik doğrudanmış saldırı olaylarında bir artış kaydedilmiş olup, yıllık ortalama 347 doğrudanmış olay (2020’de 321) kaydedilmiştir. Gazze’de de 36 hastaneden yalnızca 17’sinin kısmen işlevsel olması nedeniyle, yıpratılarak zayıflamış sağlık sistemi sadece tedavi hizmetlerini değil, aynı zamanda koruyucu hizmetleri de etkilemiştir. Nitekim Gazze’de, çatışma ve savaş ortamlarında tespit edilen (10,11) *Poliomyelit* vakaları da sağlık hizmet sunumunun tahribinin ve yetersizliğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu durum uzun süren çatışmalarla karşı karşıya kalan, Suriye, Afganistan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Güney Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi ölkelerde olduğu gibidir (11). Bu silahlı çatışmalar, çocuk felcinin ortadan kaldırılması da dâhil olmak üzere, ölüm ve hastalıklara karşı verilen mücadeledeki çabaların boşa çıkabileceği ortamları oluşurmaktadır (11). Dahası Irak’ın işgali sırasında, zayıflayan sağlık sistemi neticesinde, *Hepatit A*, *Suçiçeği*, *Viral Menenjit*, *Kutanöz Leishmaniasis*, akciğer dışı *Tüberküloz*’un, Suriye’de de, *Kutanöz* ve *Visseral Leishmaniasis*’in artışının göröldüğü gibi benzeri durumlar bunun kanıtıdır (10,11).

Sağlık sisteminin zayıflaması dolayısıyla kaybolan hayatların yanında, İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları, çocukların yaşama hakkını doğrudan tehdit

etmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler raporlarına göre, saldırılarda kadın ve çocukların etkilenirliği çok daha baskındır (13). 2005'ten bu yana Birleşmiş Milletler, 30'dan fazla çatışma durumunda çatışma taraflarının çocuklara karşı işlenen 266.000'den fazla ağır ihlalini bildirmiştir. Bu rakam, gerçekleştiği tahmin edilen ihlallerin sadece bir kısmıdır. Yine, bu sürede 104.100'den fazla çocuğun silahlı çatışma durumlarında öldürüldüğü veya sakatlandığı doğrulanmıştır (14). Sadece 2020 yılında, tüm çocuk ölümlerinin en az %47'si patlayıcı silahlar ve patlayıcı savaş kalıntılarından kaynaklanmış ve bu durum 3.900'den fazla çocuğun hayatını kaybetmesine ve yaralanmasına neden olmuştur. Suriye'de ve Yemende ise 2013 ile 2018 yılları arasında en az 7.900 çocuğu etkileyen hava saldırıları, tüm çocuk ölümlerinin sırasıyla %61 ve %47'sini oluşturmuştur (14). Ve ne yazık ki Gazze'de öldürülen Filistinlilerin %40'ı da çocuktur (15). Ve ne yazık ki Gazze'de son 1 yılda öldürülen çocuk sayısının yine Gazze'de 2005-2022 yılları arasında öldürülen çocuk sayısının toplamının 5 katından fazla olduğu bilgisi, durumun ağırlığını da göstermektedir. Yetmezmiş gibi Gazze'de, yaralıların yaklaşık %25'inin de ekstremitelerinde yaralanmaları, amputasyonlar, baş ve omurilik yaralanmaları ve yanıklar gibi akut ve devam eden rehabilitasyon gereksinimlerine ihtiyaçları bilinmektedir. Sonuçta bu saldırılar aynı zamanda çocukların uzuv kayıplarına da yol açmakta ve hayatlarının devamında fiziksel ve psikolojik yetersizliklerle mücadele etmelerine neden olacak zor durumu oluşturmaktadır (5,13).

Dünyadaki, on çatışmada 4,5 milyon çocuğun açlık riski altında olduğu ve her dakika bir çocuğun ölme ihtimalinin bulunduğu ve Dünya'nın dört bir yanındaki çatışmalarda milyonlarca çocuğun ilaç veya gıda gibi temel yardımlara erişemediği bilinmektedir (14). Ukrayna-Rusya savaşında, 7,8 milyon kadar çocuk bu savaştan etkilenmiştir (5,15). Gazze'de de, çocukların yaklaşık %20'sinin orta düzeyde akut yetersiz beslenme ve yaklaşık %4'ünün şiddetli akut yetersiz beslenme sorunu yaşadığı görülmekte, 2 yaş altı çocukların %5'inin akut yetersiz beslendiği bilinmektedir. 1 Nisan 2024 itibarıyla 28'i çocuk olmak üzere 32 kişinin Gazze'nin kuzeyindeki hastanelerde yetersiz beslenme ve susuzluktan öldüğü duyurulmaktadır.

Ayrıca her çocuğun ailesiyle birlikte sağlıklı geli-

şim ve yaşanı, en temel hakkı olmasına rağmen, savaş ortamlarında, aile birliği de bozulmakta, çocuklar ailelerinden mahrum kalmakta ve birçok çocuk ailesinden ayrı düşmektedir (3,5,8,13). Hali hazırda, 17 bin çocuğun durumunun Gazze'de böyle olduğu bildirilmektedir. Şu anda dünyadaki en tehlikeli ve şiddetin en yoğun yaşandığı yerin Gazze olduğu ve nüfusunun %87'sinin çatışmaya maruz kaldığı, öldürülen Filistinlilerin %40'tan fazlasını çocukların oluşturduğu (15) düşünülürse, bahsettiğimiz verilerin daha da artabileceği muhtemel gözükmemekte, çocukların sağlık ve yaşam koşullarının ağırlığı net hissedilebilmektedir.

SONUÇ

Görülmektedir ki haberlere yansıyan "Gazze ve çocuk sağlığı" ile ilgili olumsuz veriler, literatürle uyumludur hatta maalesef çok daha olumsuz sonuçlar bildirmektedir. Sebep ne olursa olsun, çatışmalardan, hele hele savaşlardan en çok çocukların etkilendiği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Dahası sağ kaldıklarında koruyucusuz, gözetimsiz, tek başlarına yaşam mücadelesi vermekte, diğer taraftan da açlık, hastalık, tedavisizlik ya da direk saldırılar neticesinde ölmektedirler. Her iki durum da insanlığın yara aldığı ve çabaların çok yetersiz kaldığına görüldüğü uç noktalardır. Ve eğer toplumlar, önleme stratejilerinde yetersiz kalıp bu durumu değiştiremiyorlarsa aslında suçu gizliden paylaştıklarıdır.

Çıkar çatışması ve finansman bildirimini

Yazar bildirecek bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. Yazar bu çalışma için hiçbir finansal destek almadığını da beyan eder.

KAYNAKLAR

1. Derin G, Öztürk E. Toplumsal travma ajanları olarak savaş ve terörizm: Modern psikotraumatojik ve disoanalitik bir yaklaşım. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi. 2023;9(2):65-82.
2. Guru S. Social work and the war on terror. Br J Soc Work. 2010;40(1):272-89.
3. Priebe S, Bogic M, Ajdukovic D, et al. Mental disorders following war in the Balkans: a study in 5 countries. Arch Gen Psychiatry. 2010;67(5):518-28.

4. van der Hal-Van Raalte E, Van Ijzendoorn MH, Bakermans-Kranenburg MJ. Quality of care after early childhood trauma and well-being in later life: child Holocaust survivors reaching old age. *Am J Orthopsychiatry*. 2007;77(4):514-22.
5. Başçılar M, Karataş M, Pak Güre MD. Rusya-Ukrayna Savaşı, Zorunlu Göç ve İnsani Koridorlar: Sosyal Hizmet Bağlamında Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2022;11(2):794-805.
6. Zhao Y, Lafta R, Hagopian A, Flaxman AD. The epidemiology of 32 selected communicable diseases in Iraq, 2004-2016. *Int J Infect Dis*. 2019;89:102-9.
7. Soner G. Virginia Avenel Henderson'un hemşirelik tanımı çerçevesinde Wit filmi'ndeki hemşire Susie Monahan karakterinin analizi. *Turkish Journal of Bioethics*. 2018;5(4):151-64.
8. Avcı A. Çocuk Haklarının Gölgesinde Gazze'nin Unutulan Çocukları. *OA*. 2024(Özel Sayı 2 (Gazze)):562-86.
9. Nnadi C, Etsano A, Uba B, et al. Approaches to Vaccination Among Populations in Areas of Conflict. *J Infect Dis*. 2017;216(suppl_1):368-72.
10. Marou V, Vardavas CI, Aslanoglou K, et al. The impact of conflict on infectious disease: a systematic literature review. *Confl Health*. 2024;18(1):27.
11. Haddison E, Julius C, Kagina BM. Health services utilisation before and during an armed conflict; Experiences from the Southwest region of Cameroon. *The Open Public Health Journal*. 2020; 13: 547-54.
12. UNICEF. (2023). Erişim tarihi: 12.11.2024. Erişim adresi: <https://www.unicefturk.org/yazi/gazze-seridi-cocuklar-temiz-suya-erisemiyor>
13. WHO. (2023). Women and newborns bearing the brunt of the conflict in Gaza, UN agencies warn. Erişim tarihi: 09.10.2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news/item/03-11-2023-women-and-newborns-bearing-the-brunt-of-the-conflict-in-gaza-un-agencies-warn>
14. UNICEF. (2022). 25 years of children and armed conflict. Erişim tarihi: 09.10.2024. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/reports/25-years-childern-armed-conflict>
15. Defense for Children Palestine. (2023). 40 percent of Palestinians killed in Gaza are children. Erişim tarihi: 09.10.2024. Erişim adresi: https://www.dci-palestine.org/40_percent_of_palestinians_killed_in_gaza_are_children